

DMITRIJ ŠOSTAKOVIČ

Hudba k filmu Střeček, op. 97a
Music to the film The Gadfly

Overture, Contredance,
Folk Feast, Interlude,
Barrel-Organ Waltz, Galop,
Introduction, Romance,
Intermezzo, Nocturne, Scene,
Finale

BENJAMIN BRITTEN

Iluminace, op. 18, cyklus písní
na verše Arthura Rimbauda
Les Illuminations, songs on the
verse by Arthur Rimbaud

Fanfare – Villes – Phrase. Antique
– Royauté – Marine – Interlude
– Being Beauteous – Parade
– Départ

P ř e s t á v k a   I n t e r v a l

Dvořákova síň Rudolfiny
Dvořák Hall of Rudolfinum

středa 19:30
Wednesday

září
September

13

DMITRIJ ŠOSTAKOVIČ

Symfonie č. 6 h moll, op. 54
Symphony No. 6 in B Minor

Largo
Allegro
Presto

BBC PHILHARMONIC

SALLY MATTHEWS. . . . . soprán Soprano

GIANANDREA NOSEDA . . . . . dirigent Conductor

Koncert natáčí Český rozhlas 3 – Vltava.

Záznam se bude vysílat dne 20. 9. 2006 ve 20:00 hod.

Vedle Mozarta je hlavním hudebním jubilanem letošního roku **Dmitrij Šostakovič (1906–1975)**. Narodil se 25. září 1906 v rodině Poláka, který byl za účast na lednovém povstání poslán do vyhnanství na Sibiř. Po návratu do Petrohradu se pak přímo před očima budoucího umělce odehrávaly všechny události obou ruských revolucí, což jistě mělo vliv na další utváření jeho osobnosti i životních osudů. V devíti letech se začal učit hrát na klavír a o dva roky později napsal první klavírní skladby. Jejich názvy Voják, Smuteční pochod za oběti revoluce, Hymna na svobodu jsou velice výmluvné a vycházejí z atmosféry té doby, jíž ve městě revoluce nebylo možno uniknout. O jeho zcela mimořádném hudebním nadání nebylo od začátku žádných pochybností, a tak již v roce 1919, když mu bylo třináct let, vytvořil svou první orchestrální skladbu, Scherzo pro orchestr, op. 1. Byl přijat na petrohradskou konzervatoř, současně na dva obory klavír a kompozici. Když mu v roce 1922 zemřel otec, musel pomáhat živit rodinu, matku a dvě sestry. Přijal tedy místo pianisty v kině, kde se promítaly němé filmy. Ve svých Pamětech, které vyšly po jeho smrti, líčí, jak každý večer spěchal do biografu Aurora a svými improvizacemi doprovázel dění na filmovém plátně. Stěžuje si, že filmová hudba je degradována na ilustrativní materiál a že jí jsou

vyhrazeny dvě výrazové polohy, zoufalství a bezmezná nadšení a některá klíše, jako je energický tanec pro pozitivního hrdinu, fox-trot pro líčení společenského rozkladu a veselá hudba pro radostné finále. Na druhé straně však při této neradostné práci získal velké zkušenosti právě s filmem a s hudbou pro film, což velmi dobře uplatnil, když později musel komponovat hudební doprovody k produkci sovětské kinematografie. Takových partitur napsal na čtyřicet a později sám, nebo někteří jeho kolegové z nich vytvořili koncertní suity, v nichž je ukryto mnoho cenné hudby.

Hudba k filmu *Sťřeček* vznikla až po Stalinově smrti, když se tuhý sovětský režim začal poněkud uvolňovat. Film podle novely spisovatelky Etel Lilian Vojničové se odehrává v Itálii v 19. století a líčí osud a heroickou smrt bojovníka za svobodu, nemanželského syna jednoho kardinála, který byl pro svou výbojnost nazýván „sťřeček“. Hudba obsahuje mnoho názvuků na Rossiniho a Čajkovského a v jejím průběhu se několikrát ozve valčíková intonace flašinetu, připomínající podobné místo ve Stravinského *Petrůškově*. Dmitrij Šostakovič zažil ve svém životě řadu uměleckých triumfů, ale také hlubokých zklamání a nespravedlivých kritických odsudků. V lednu 1934 byla v Leningradě nadšeně přijata premiéra opery *Lady Macbeth*, ale o dva roky později, když již vítězně prošla řadou světových operních scén, byla v redakčním článku *Pravdy* nadepsaném „Chaos místo hudby“ zatracena pro „nedostatek melodičnosti a dekadentní modernismus“. Po této peripetii se autor téměř na celý rok odmlčel a pracoval na velké vokální skladbě o Leninovi. Nikdy ji nedokončil, ale její části zřejmě převzal i do své 6. symfonie h moll, op. 54. Ta vznikla během roku 1939 a při premiéře přinesla opět rozpaky a řadu kritických výhrad. Tentokrát však byla jablkem sváru spíše zvláštní hudební výstavba díla s neobvyklým sledem jednotlivých vět. Kritik Ostrezov vytýkal autorovi „svévolný formalismus“ a symfonii nazval „tělem bez hlavy“, neboť zřejmě postrádal úvodní allegrovou větu. Ve skutečnosti je vnější formální utváření díla dáno jeho specifickým obsahem. Je to známé „per aspera ad astra“, které bychom v naší terminologii vyjádřili jako cílevědomé úsilí člověka překonávat silou vůle a vědomím svých schopností chvíle skličujících konfliktů, utrpení a smutku. Proto se po těžkomyšlném a smutném úvodním adagiu rozezní v dalších dvou větách tóny optimismu, naděje, odhodlání a radosti.

Dnes již můžeme 6. symfonii Dmitrije Šostakoviče charakterizovat „sine ira et studio“ jako plnohodnotné a autonomní symfonické dílo, jež sice nedosáhne nikdy uznání a popularity 1. nebo 5. symfonie, ale bude mít vždy své místo v proudu symfonické hudby našeho věku. O tom, že i pro autorův umělecký vývoj nebyla symfonie bez významu, svědčí ostatně mimo jiné i to, že četné hudební myšlenky z ní použil i ve svých pozdějších skladbách, zejména v 9. a v 11. symfonii.

Mezi stěžejní díla **Benjamina Brittena (1913–1976)** patří vedle *Válečného requiem*, oper a symfonických skladeb i písňový cyklus *Iluminace*, op. 18 na básně v próze francouzského básníka Arthura Rimbauda. Básně „božského rošťáka“ (F. X. Šalda) se výborně hodily ke zhudebnění, neboť se svými rytmickými i melo-

dickými kadencemi i významovou mnohoznačností oslnivých metafor samy snaží být hudbou. Vždyť už sám název cyklu si pohrává s dvojitým významem titulního slova: 1) středověké malířské zdobení rukopisu a 2) osvětlení. Skladatel nemusel nic dodávat nebo domýšlet, jeho úkolem bylo vyjádřit hudbou snový charakter básnické předlohy a to se mu podařilo geniálně.

Skladba začíná Fanfárou, v níž uprostřed větší symfonické plochy zazní ve fortissimu jediný klíčový verš: „Já sám držím klíč k této divoké šarádě“. Znovu – tentokrát v pianissimu a ve zcela novém hudebním rouše – jej skladatel opakuje v Interludiu.

*In addition to Mozart, the main musical anniversary this year is the centenary of the birth of **Dmitry Shostakovich (1906 - 1975)**. He began playing the piano at the age of nine and two years later wrote his first piano pieces. Their titles - 'The Soldier', 'Funeral March for the Victims of the Revolution' and 'Hymn to Freedom' - are most significant as they were influenced by the atmosphere of the period, it being impossible to avoid the impact of the revolution in the city. From the very beginning there was no doubt about his exceptional musical talent and as early as 1919, when he was just thirteen years old, he composed his first orchestral work, the Scherzo for orchestra, op. 1 and was accepted by the St. Petersburg Conservatory to study piano and composition simultaneously. Having acquired extensive experience with film and film music, he put this to good use later when he had to compose music for Soviet cinematography. He wrote forty such film scores and at a later date he and some of his colleagues used them to create orchestral suites, which contain much valuable music.*

The score to the film 'The Gadfly' was composed after Stalin's death. The film, based on a novel by the writer Ethel Lilian Voinich, takes place in 19th century Italy and tells of the fate and heroic death of a freedom fighter, the illegitimate son of a cardinal who, because of his belligerence, was known as 'The Gadfly'. The music contains many allusions to Rossini and Tchaikovsky and, throughout, there are several barrel organ waltz impressions, reminiscent of similar passages in Stravinsky's 'Petrushka'.

*Later, the composer worked on a large-scale vocal piece about Lenin which he did not complete although parts of it were used in his **Symphony no. 6 in B minor, op. 54**. This was composed during the course of the year 1939 and, once again, its premiere caused consternation and provoked many critical reactions.*

Today Shostakovich's 6th Symphony is considered to be a meritorious and independent symphonic work, which although it has never achieved the recognition and popularity of his 1st or 5th Symphonies, will always have its place in the symphonic music of our time. The fact that Shostakovich used many musical ideas from this Symphony in his later works, namely in his 9th and 11th Symphonies, provides evidence that this opus was not insignificant in the composer's artistic development.

SALLY MATTHEWS

V lednu roku 2001 debutovala v Královské opeře Covent Garden v Londýně jako Nannetta ve Falstaffovi za řízení Bernarda Haitinka, poté zpívala Květinovou dívku ve Wagnerově Parsifalovi se Simonem Rattlem, účastnila se Haitinkova koncertu na rozloučenou v roli Zuzanky ve Figarově svatbě a s Charlesem Mackerrasem vystoupila jako Iris v opeře Semele. V uplynulé sezóně poprvé úspěšně účinkovala na scéně Německé státní opery Pod Lipami jako Pamina v Kouzelné flétně a Lauretta v opeře Gianni Schicchi, vrátila se do Královské opery jako Sofie v novém nastudování Werthera za řízení Antonia Pappana. Koncertovala s dirigenty zvučných jmen jako Pierre Boulez, Leonard Slatkin, Sir Colin Davis, Kurt Masur, Danielle Gatti, Mark Elder, Franz Welser-Möst a Ilan Volkov. Spolupracovala s Filharmonickým orchestrem Radio France a Nevillem Marrinerem v Haydnově Nelsonově mši a v Berlíně s Kentem Naganem provedla Mahlerovu 8. symfonii. Debutovala rovněž s Berlínskou filharmonií a Simonem Rattlem v Carmina Burana C. Orffa. Příští angažmá ji zavedou k BBC Philharmonic a Bournemouth Symphony v Mahlerově 2. symfonii.

SALLY MATTHEWS

In January 2001 she made her Royal Opera House debut as Nannetta in Falstaff under Bernard Haitink, she sang a Flower- maiden in Parsifal for Sir Simon Rattle, took part in Bernard Haitink's Farewell Gala concerts singing Susanna in Le Nozze di Figaro and Iris in Semele with Sir Charles Mackerras. Last season she made successful debuts at Deutsche Staatsoper Unter den Linden as Pamina Die Zauberflöte and as Lauretta in Gianni Schicchi. This season she returned to the Royal Opera house to sing Sophie in a new production of Werther, conducted by Antonio Pappano.

In concert she has performed with Pierre Boulez, Leonard Slatkin, Sir Colin Davis, Kurt Masur, Danielle Gatti, Mark Elder, Franz Welser-Möst, and Ilan Volkov. She has appeared with Orchestre Philharmonique de Radio France, under Sir Neville Marriner, singing Haydn's Nelson Mass, and sang in performances of Mahler's Symphony No. 8 with the Deutsches Symphonie-Orchester Berlin under Kent Nagano. The last season she made her debut with the Berlin Philharmonic under S. Rattle singing Carmina Burana. Future appearances include Mahler Symphony No 2 with BBC Philharmonic and Bournemouth Symphony Orchestra.

BBC PHILHARMONIC

První rozhlasová stanice v Manchesteru našla své sídlo v budově Metropolitan Vickers Electrical Company a oficiálně začala vysílat v roce 1922. Zároveň si zřídila orchestr, sbor a operní společnost. Tak získalo pravidelné rozhlasové vysílání působivou různorodost. Mnohá díla, především britských skladatelů se poprvé dostala do rozhlasových vln právě z Manchesteru. Patří mezi ně Elgarovy Variace Enigma nebo Sen svatého Jeronýma či Holstovy Planety. Během války hrál orchestr svou vlastní svébytnou roli, když vyjížděl ze studia a koncertoval přímo pro vojáky. Šedesátá léta pro těleso znamenala velký růst, nejenom v počtu koncertů, ale především v kvalitě uměleckého výkonu a veřejného uznání. V roce 1982 oznámila BBC, že během dvou let rozšíří orchestr na 90 členů a přejmenuje jej na BBC Philharmonic. Mnozí vynikající dirigenti začali přijíždět. Mezi nimi Sir Charles Groves, Sir Georg Solti, Neeme Järvi, Paavo Järvi a Sir Charles Mackerras. Současným šéfdirigentem je Gianandrea Noseda a Yan Pascal Tortelier je zasloužilým dirigentem orchestru. Jedním z důležitých dramaturgických záměrů orchestru je uvádění nových soudobých skladeb, což přilákalo celou řadu skladatelů k přímé spolupráci v roli dirigentů. K nim patří L. Berio, A. Copland, K. Penderecki, M. Tippett nebo W. Walton. V roce 1991 se dokonce Sir Peter Maxwell Davies stal prvním dirigujícím skladatelem. Svá díla také s tělesem premiéroval. Byla mezi nimi také jeho 7. symfonie. Zvláštností v činnosti orchestru jsou veřejné zkoušky ve studiu 7 manchesterské BBC, kdy těleso umožňuje studentům z hudebních škol získat cennou hudební přípravu a zkušenosti z koncertů. Těchto zkoušek se zúčastnily tisíce lidí všech věků.

BBC PHILHARMONIC

The first Manchester radio station was housed in the premises of the Metropolitan Vickers Electrical Company, and officially began transmitting in 1922. The station created an orchestra, together with a chorus and opera company. There began an impressive variety and range of regular live music broadcasts. Many works, particularly by British composers, were given their first broadcast performances by this orchestra, such as Elgar's Enigma Variations, Holst's The Planets and Elgar's The Dream of Gerontius. Throughout the war the Orchestra played its part by moving out of the studio to give concerts to members of the forces. The '60s was a period of great growth – not just in terms of numbers, but also in terms of musical excellence and public recognition. In 1982 it was announced that the BBC Northern Symphony Orchestra would be augmented over two years to a playing strength of 90, and that it

would in future be known as the BBC Philharmonic. The many distinguished conductors the Orchestra has worked with include Sir Charles Groves, Sir Georg Solti, Neeme Järvi, Paavo Järvi and Sir Charles Mackerras. Gianandrea Noseda is currently Principal Conductor and Yan Pascal Tortelier is Conductor Laureate. The Orchestra's policy of introducing new and adventurous repertoire to its programmes has meant that a large number of composers have also worked with the Orchestra as conductors, among them Berio, Copland, Penderecki, Tippett and Walton. In 1991 Sir Peter Maxwell Davies became the BBC Philharmonic's first ever Composer/Conductor and in this position wrote works for the Orchestra culminating with his Symphony No. 7. Thousands of people of all ages have attended the BBC Philharmonic's rehearsals in Studio 7 Manchester, whilst the orchestra enables instrumentalists from musical schools to gain valuable training and performing experience with the Orchestra.

GIANANDREA NOSEDA

se stal šéfdirigentem orchestru BBC Philharmonic v Manchesteru v září roku 2002. Za velmi krátký čas si získal mezinárodní pověst jako vynikající dirigent. V roce 1997 jej pozval Valerij Gergijev jako hlavního hostujícího dirigenta do Mariinského divadla v Petrohradě a o dva roky později mu předal místo hlavního hostujícího dirigenta ve své Rotterdamské filharmonii. V roce 2000 se stal G. Noseda uměleckým ředitelem významného Mezinárodního hudebního festivalu Settimane Musicali di Stresa e del Lago Maggiore v Itálii. V roce 2003 nastoupil jako hlavní hostující dirigent u rozhlasového a televizního symfonického tělesa RAI Torino v Itálii. G. Noseda se narodil v Miláně, kde také začal svá studia klavíru, skladby a dirigování. Posléze se zdokonalil v mistrovských kurzech u Myung-Whun Čanga a Valerije Gergijeva. Následovalo pozvání k Verdiho milánskému symfonickému orchestru. Od té doby se G. Noseda začal objevovat s takovými mezinárodně uznávanými orchestry, jakými jsou City of Birmingham Symphony Orchestra, Komorní orchestr Evropy, Švédský rozhlasový symfonický orchestr, Vídeňský komorní orchestr, Tokijský symfonický orchestr nebo Ensemble Orchestral de Paris. Jeho operní kariéra je ovšem také pozoruhodná. Jako hlavní hostující dirigent Mariinského divadla byl s jeho orchestrem v Itálii, Francii, Portugalsku, Argentíně, Hong Kongu, Japonsku, Číně, Německu, Izraeli nebo ve Finsku. V roce 1999 nastudoval v Petrohradě novou inscenaci Šípkové Růženky a původní verzi Verdiho Síly osudu, jež měla světovou premiéru v Petrohradě, a přijel s ní na scénu Královské opery v Londýně. V roce 2001 se poprvé objevil v losangeleské opeře s Pikovou dámou. O rok později debutoval na scéně Metropolitní opery v New Yorku v Prokofjevově Vojně a míru.

GIANANDREA NOSEDA

became Principal Conductor of the BBC Philharmonic in September 2002. In a very short time, Gianandrea Nosedá has earned an international reputation as an outstanding conductor. Invited by Valery Gergiev to be Principal Guest Conductor at the Mariinsky Theatre (Kirov) in St Petersburg in October 1997, in February 1999 he took up the appointment of Principal Guest Conductor of the Rotterdam Philharmonic Orchestra. In April 2000 he became Artistic Director of the International Festival Settimane Musicali di Stresa e del Lago Maggiore in Italy. In September 2003 he became Principal Guest Conductor of the Orchestra Nazionale della RAI in Torino. Gianandrea Nosedá was born in Milan where he began his musical studies in piano, composition and conducting. He later attended conducting courses with Myung-Whun Chung and Valery Gergiev. He was then invited to make his debut with the Orchestra Sinfonica di Milano Giuseppe Verdi. Since then Gianandrea Nosedá has appeared with international orchestras such as the City of Birmingham Symphony Orchestra, the Chamber Orchestra of Europe, Swedish Radio Symphony Orchestra, the Vienna Chamber Orchestra, the Tokyo Symphony Orchestra and the Ensemble Orchestral de Paris. Gianandrea Nosedá has been equally successful in the world of opera. In his role as Principal Guest Conductor at the Mariinsky Theatre he has been on tour with the Kirov Orchestra to Italy, France, Portugal, Argentina, Hong Kong, Japan, China, Germany, Israel and Finland. He has conducted new productions with the Kirov Ballet of Sleeping Beauty in 1999. Gianandrea Nosedá appeared with the Kirov in the summer of 2001 at the Royal Opera House in original St Petersburg version of Verdi's *La forza del destino*. In September 2001 he made his Los Angeles Opera debut in Tchaikovsky's *Queen of Spades* and in March 2002 he made his debut at the Metropolitan Opera in New York in Prokofiev's *War and Peace*.

PRODEJ VSTUPENEK:

Pokladna Rudolfiny
Alšovo nábřeží 12, 110 00 Praha 1
tel.: 227 059 234

Vydal Mezinárodní hudební festival PRAŽSKÝ PODZIM, s.r.o.
se sídlem: Příběnická 20, 130 00 Praha 3, IČO: 60490829
Tel.: 222 540 484, Fax: 222 540 415
e-mail: festival@prazskypodzim.cz
www.prazskypodzim.cz

Grafická úprava: Eskira s.r.o.
Překlad: Claudia Carrington
Muzikologické texty: PhDr. Jaroslav Holeček • Fotografie: archiv
Vytiskla tiskárna: Pematisk s.r.o.